

819517 Ірмолой нотолінійний (без титулу). Рукописна книга. [Україна, друга чверть XVIII ст.]. [2], 1-40, [1], 41-299, [1]. 4°. Арк. 3-21, 291-299 з іншого рукопису. За верхньою архівною фоліацією.

Переписувач: невідомий.

Склад рукопису: всеношне бденіє, Октоїх-Ірмолог, подобни, стихири Різдва Христова, Хрещення Христова, літургія Преждеосвещенних, стихири на інші свята, починаючи з «Доброє нам во дело веде...», наприкінці стихира Різдва Пресвятої Богородиці.

Напів не вказаний.

Мова текстових складових: церковнослов'янська.

Типи основного письма: нотолінійний (у 5 ліній), ромбоподібна нотна літера, дрібний півустав, в'язь.

Лінійні розміри блоку: 180×142×43 мм.

Блок комплектний.

Обсяг: фактично 303 арк. Фоліація архівна, XX ст., подвійна, верхня та нижня, з розбіжностями та погрішностями: у правому верхньому куті тушшю (між арк. 40–41 нумер. аркуш); у нижньому куті олівцем – дуже бліда (після арк. 116 – арк. 118, між арк. 182–183 нумер. аркуші). За нижньою архівною фоліацією: 1–116, 118–182, [1], 183–300. Арк. 1–23, 294–303 з іншого рукопису.

Матеріали письма: папір другої чверті XVIII ст. з фрагментами філіграней в основному блоці – мальтійський хрест під короною (арк. 6, 11, 21, 25, 34, 59, 95, 99, 121, 145, 150, 164, 185, 200 та ін.); на аркушах без цифр верхньої фоліації ще гербовий щит з плюмажем, цифрами 38 і літерами N V; аналогічний папір є на документах українського походження (джерело 8, № 649); чорнило, фарба.

Зображувальні матеріали: заставки на арк. 14, 206 повністю завершені, на арк. 79, 158 виконані частково, художньо недосконалі; більшість заставок, що планувалися художником, не створено (пусті рамки). Заголовки (частина з них – в'яззю) червоною фарбою. Вишукані ініціали рослинно-орнаментальні, оригінальних художніх форм, червоною та коричневою фарбою, тушшю, зокрема в прямокутних орнаментальних рамках та без них, ускладненої структури (певні збіги із західноукраїнським народним орнаментом), буквиці (малі ініціали) червоною фарбою. Кінцівки орнаментальні, тушшю; по берегах подекуди оздоблення. По берегах аркушів вертикальні лінії.

Оправа кінця XVIII ст.: 195×150 мм, дошки обклеєні щільним папером з фрагментами написів; на верхній кришці аркуш раніше був темно-сірим, на нижній – блакитно-сіруватий (зараз обидві потемнілі, ближче до брунатного); корінець шкіряний темно-брунатний з тисненням (поперечні смуги та зірки між ними).

Стан збереження блоку та оправи задовільний, де блок примикає до корінця, сильно увігнутий всередину). Арк. 22, 37, 125, 150-151 окремо від блоку, арк. 61, 126 245–246, 267 ледь тримаються, численні плями по всьому рукопису; на арк. 70 бракує нижнього кута з частиною берега (з мінімальною втратою змісту); первинна оправа пошкоджена; аркуші наклеєні на дошки обшарпані по берегах та брудні; застібки не збереглися, на кришках від застібок залишилися фрагменти кріплення до дошки оправи; корінець прямий, каптали прості.

Форзац: простий.

Записи: XVIII ст., численні, українською, церковнослов'янською, польською, російською мовами на обох форзацах та аркушах блока, переважно – недатовані, релігійного змісту (пояснювальні щодо теми розділу книги, молитви тощо), пам'ятні, проби пера чорнилом, різними почерками. Відчувається певний білоруський мовний вплив.

Приклади.

На передньому форзаці серед численних записів різного змісту пам'ятний запис про оправлення цієї книги в квітні 1800 р.

На арк. [1] зв.: «Мѣсяца октоврія 22 <пам'ять> етаго / чудотворца <це слово написано над текстом> / равнопо/стольнаго Аверкія епископа ієрапольскаго чудо/творца/ чистительный отъ фрибры <лихоманки, полонізм, від. лат. febris> вопро/сѣтель и врачъ душъ нашихъ / тропарь Аверкія, Глас 4, <далі наведено повний текст цього тропаря:> «Истины проповѣдникъ, и чудотворецъ дивень пока[за]лся еси, сиротъ о(те)ць, и нищихъ Заступни/къ, бодрый пастырь словеснаго стада, бѣсомъ / страшень. всѣхъ о(т) тѣхъ нападеній заступай, / вопіющихъ ти: Аверкіе о(т)че нашъ, / моли Христа Бога да спасеть души наша».

На арк. 1: «Острожскаго уѣзда, мѣстечки Гоци, Церкви Михайловской».

На арк. 19–21 поаркушевий, по нижніх берегах: «Ярмолой / Семеона / Талочшиѣчи» <?>.

На арк. 78 зв.: запис між нотними станами «Помощь моя о господо».

На нижньому форзаці закреслений запис з датою – 16 квітня 1801 р.

Наклейка на звороті верхньої обкладинки, прямокутна, по краях надруковано: «ВОЛЫНСКОЕ / ЕПАРХИАЛЬНОЕ / ДРЕВЛЕ / ХРАНИЛИЩЕ», всередині надруковано «Отдель №», відповідно вписано чорнилом цифри 1 та 5 / далі також чорнилом: Обиходъ XVIII в. / Изъ м. Гощи Острожс. уѣзда»; фрагменти такої самої наклейки зверху корінця.

На звороті верхньої кришки зверху справа та на арк. [1] зверху зліва синім олівцем: «№ 423»; цей номер чорнилом також на наклейці корінця).

Місцезнаходження: ХДНБ ім. В. Г. Короленка, фонд документних пам'яток, колекція рукописних книг. Шифр 819517, інв. № а 64895. Інвентаризовано у ХДНБ 08.09.1951 р.

Попередні місця зберігання: Свято-Михайлівська церква у містечку Гоща Острозького повіту, XIX ст.; Волинське єпархіальне давньосховище у м. Житомирі з кінця XIX ст. до середини 1910-х рр.; евакуйовано у середині 1910-х рр. до м. Харкова; Музей українського мистецтва у м. Харкові, 1920-і – початок 1930-х рр. (на звороті верхньої кришки зверху справа та на арк. [1] зверху зліва синім олівцем: «№ 423»; цей же номер чорнилом також на наклейці корінця).

Додаткова інформація. Селище Гоща – тепер центр Рівненської області, Україна; розташована на р. Горинь, одне з найдавніших поселень Волині – в історичних джерелах вперше згадується у 1152 році. Гощинська Свято-Михайлівська церква – пам'ятка архітектури XVII ст.

Джерела

1. Антонович М. *Musica Sacra* : збірник статей з історії української церковної музики.– Львів : [б. в.], 1997. – 260 с. (Історія української музики. Дослідження; Вип. 3).
2. Перетц В. Н. Отчет об экскурсии семинария русской филологии в Житомир 21–26 октября 1910 года / В. Н. Перетц. – Киев : Тип. Корчак-Новицкого, 1911. – 150 с. – Відбиток з «Университетских известий» за 1911 рік. – С. 127. Електронний аналог: URL: <https://omeka.nibu.kyiv.ua/s/nibu/item/2363#?c=0&m=0&s=0&cv=0> (дата звернення: 22.02.2026).

3. Цалай-Якименко О. Духовні співи давньої України : антологія. – Київ : Музична Україна, 2000. – 219 с.
4. Ясіновський Ю. Візантійська гимнографія і церковна монодія в українській рецепції ранньомодерного часу. – Львів : Поліграф. центр Вид-ва Львів. політехніки, 2011. – 468 с. – (Історія української музики. Дослідження; Вип. 18).
5. Ясіновський Ю. Соціальна функція українських нотних Ірмолоїв / Ю. П. Ясіновський // Рукописна та книжкова спадщина України. – 1994. – Вип. 2. – С. 63–72.
6. Ясіновський Ю. Український нотолінійний Ірмолої як тип гимнографічного збірника: зміст, структура / Ю. Ясіновський // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 1996. – Т. 226. – С. 41–56.
7. Ясіновський Ю. Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої 16–18 століть : кат. та кодикологічно-палеограф. дослідження. Львів : Вид-во Отців Василіян «Місіонер»; Київ : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1996. – 622 с. – (Історія української музики. Дослідження; Вип. 2). Опис цієї пам'ятки: с. 357 (за № 661).
8. Мацюк О. Я. Філіграні архівних документів України XVIII–XX ст. / Академія наук України, Археографічна комісія, Інститут української археографії, Головне архівне управління при Кабінеті Міністрів України, Центральний державний історичний архів України у м. Львові. – Київ : Наукова думка, 1992. – 352 с. – (Серія: Проблеми едиційної та камеральної археографії: історія, теорія, методика. – Науково-довідкові видання з історії України). – С. 289–290.

Опис О. Я. Ісаєнко, І. Я. Лосієвського